ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 289 — Субота, 13 јул 1957

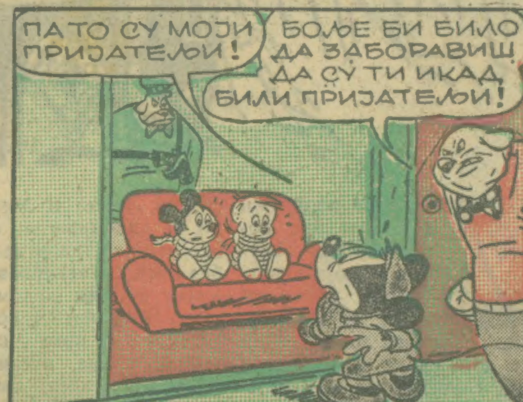

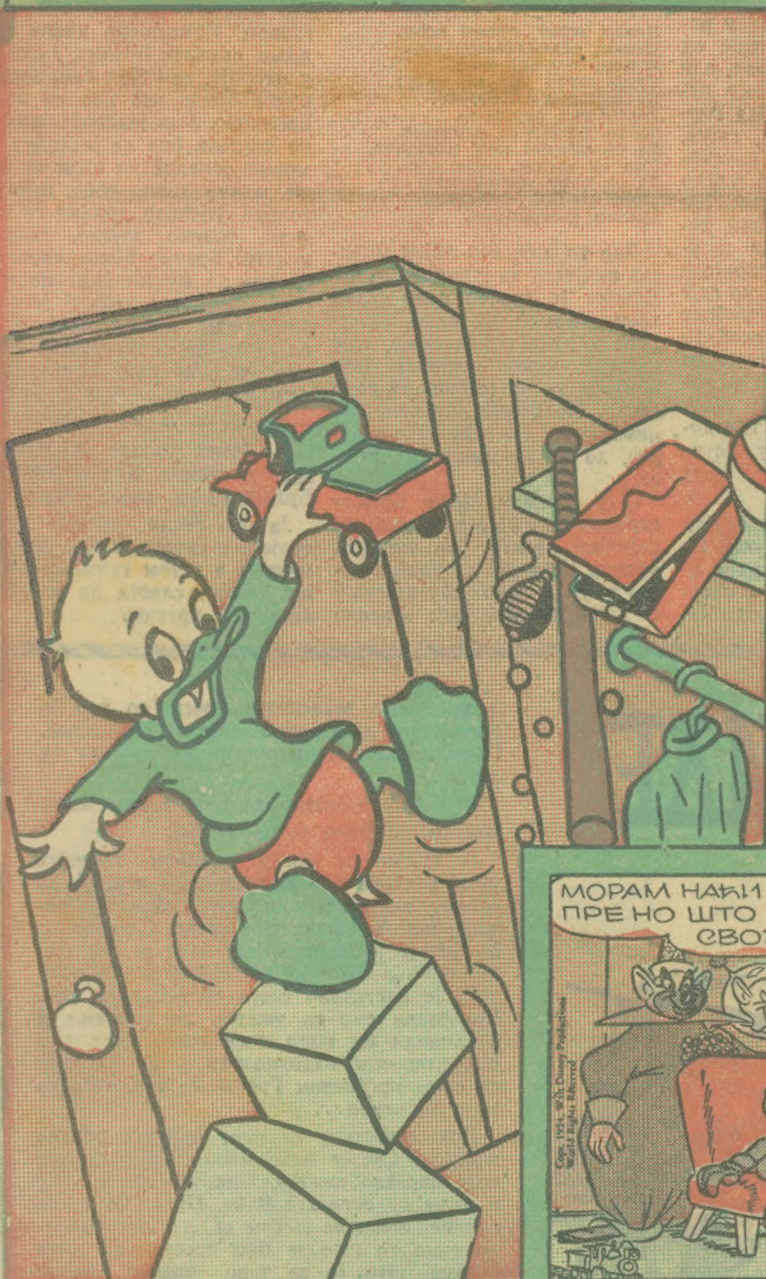
МИКИ И НАХОД РИЋА

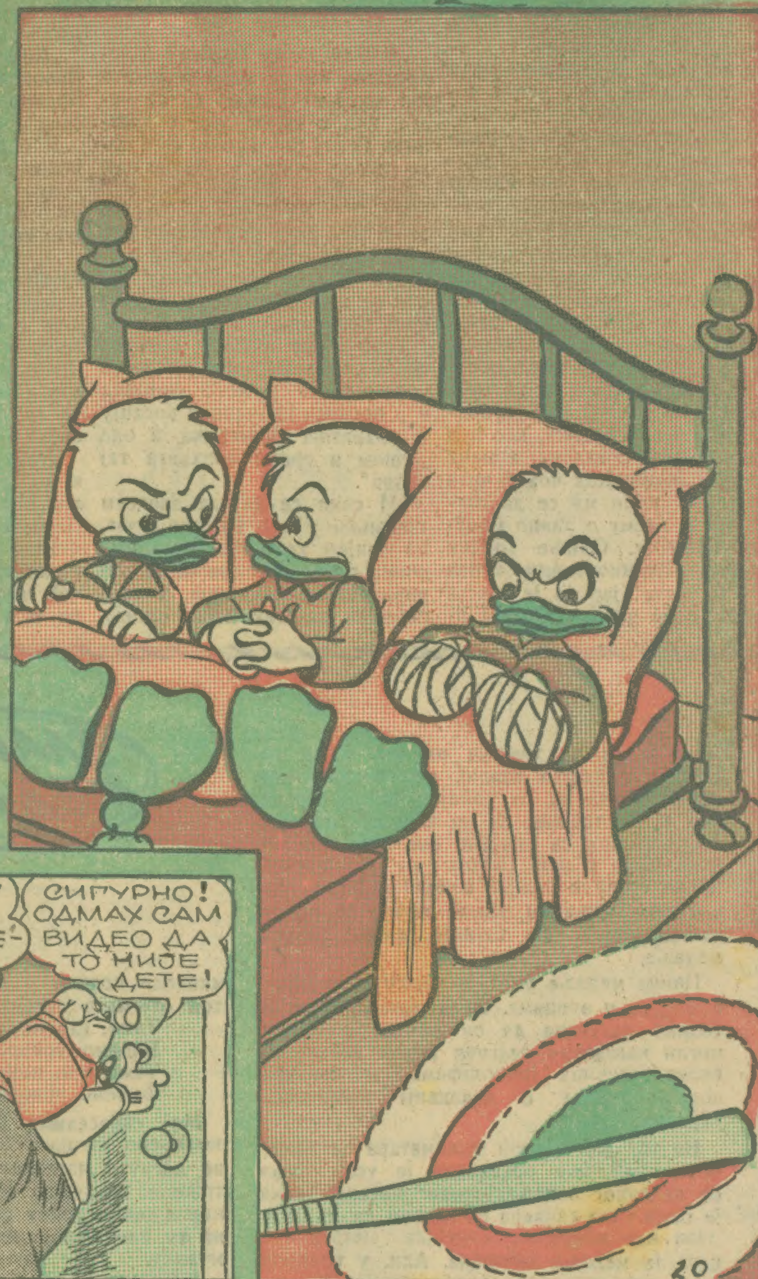

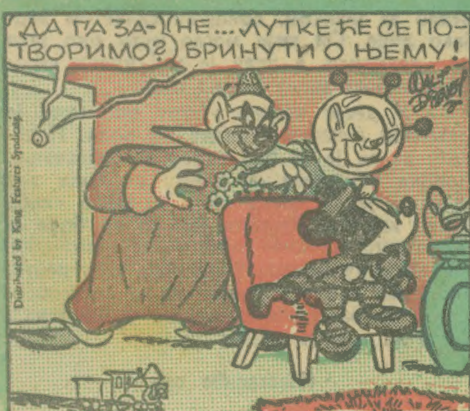

Једна драма у једном писму

У историји наше књижевности има доста писаних докумената који осветљавају епоху у којој су написани или време пре тога. У некима се даје слика друштва, у некима слика групе или појединца који су значајни за општу културу. Један од тих докумената оставила је Мина Вукомановићка Караџићева, са својим сећањима на песника Бранка Радичевића. Овај веома талентовани „духовни посинак" генијалног „оца српске књижевности" Вука Караџића ретко је где тако од срца описан као у Мининoм напису.

То је било двадесет и пет година после Бранкове смрти. Стеван В. Поповић, уредник „Орла", великог илустрованог календара за 1878 годину, изразио је жељу у свом календару да се пренесу песникове кости у отаџбину. Многи су се одазвали томе позиву да проговоре неку реч о Бранку, као и о уредникову предлогу, а међу њима и Мина. Кад човек чита тај напис, чини му се да слуша дивну песму о давно минулом времену. Обиље топлих детаља о Бранкову лику кипти у том писму, јер то је заиста писмо, а не чланак. Оно је искрено, топло и документовано. И још више — оно је, иако мало, уствари велико дело, без кога би песников лик и до данас добрим делом остао у тами. Читајући га, добијамо утисак да је пред нама једна лирска драма, писана свежим језиком, у којој све трепери од силног узбуђења.

Цвјетно доба

„Сјећам ли се Бранка? а заборавља ли се лако који лијеп спомен? Сјећам га се често, кад с тугом, кад с весељем. Рекла бих као да га и сада гледам очима. Та бјеше нам сваки дан у кући као син и као брат. А је ли чудо? — Зна се, да је Вук радо прикупљао око себе наше млађе даровите људе, а бистру оку Вукову не оте се необични дух и богато срце Бранково..."

Тако Мина пише у почетку свога писма, напомињући да се „радо хвата у коло радника око преноса Бранкових костију и подизања споменика, а она душом и срцем прихвата тај позив".

„И сама се каткад занесем сјећањем у оно цвјетно доба, по онијем златнијем кутићима очина дома, међу оне честе зборове свијетлијех лица, у онај скромни зачетак наше књиге, па сам срећна већ тијем, што ми од тијех дана заоста бар сјећање. Ту срећу подијелила бих с другијем; па ево драговољно дајем и сласт и тугу, што ми задрхта у срцу тијем спомeном".

*

Она пише да је Вук заволео Бранка као рођеног, те му је био брижан отац, искрен пријатељ и савестан учитељ.

„Колико је то вриједило Бранкову духу и како је то Бранко примао, разабирам тек сада".

У оно доба Мина је била у великом послу, а „нешто и недозрела", па није могла да мери дошнијим погледом све оно што се збивало у то доба.

„Сада дакако знадем шта бјеше узрок те онај весели младић чамаше по вас дуги дан у писарници озбиљнога Вука и ради чега се радоваше Бранко кад би о сутону ухватио слаба старца испод руке да га одведе до „Васер гласије".

Тамо је сваки дан био збор и договор, на који су долазили: Миклошић, Ранке, Карара, Петрановић, Даничић и други чувени људи оногa времена. Мина каже да би Ђуро Даничић могао опширније да говори о тадањем животу Вука, Бранка и сама себе, јер се они „не дијелише ни часа". Она ће само верно да забележи оно што јој је остало као лична особина Бранкова.

— Најживље ми је у памети вријеме од г. 1846—1849. Тада бјеше Бранко у најбољем добу. Не бјеше још оболио, а весело срце и живахан дух сјаjаше му из вјечно ведра лица. Виђах га истина тек недјељом и четвртком, ван другијех празника, јер и сама бијах у послу, а и он бјеше више у очиној соби, — али га се ипак сјећам тако лијепо, да се већ толико каним да га сликам...

Лик и кретње

— Бјеше нешто виши од осредња узраста, тијела размјерна, витка а опет зато поснажна. На жилавом, и лети и зими разголитаном врату сјеђаше глава дивна кроја, широка пјесничка чела, густе, отвореномрке косе. Чешљаше је у натраг, а бјеше дуга те му падаше чак до рамена. Каткад би у разговору затресао ту бујну косу као лав своју гриву. Испод чела сијеваше око необичним сјајем. До јако не видјех тијех очију, и тешко их је гдје и видјети. По разрезу велике, па опет у главу утекле, свијетлише испод мрких трепавица њеком особитом сивозеленкастом бојом и одудараху чудновато од мркијех поносно увијенијех вјеђа. И сјај и израз бјеше им сасвијем необичан, рекла бих, надземан и вјеран тумач пјесничке душе. Нос бјеше у размаку појак, па полажаше од чела доље сасвијем право, али све усуканије. Уста бјеху пуна, готово повелика. Над горњом усном тек никле, густе, сасвијем отвореномрке науснице, али тако да се усна видјела. Зуби се помаљаху свакијем осмијехом, а бјеху здрави, необично бијели, широки и угласти. Лице бјеше сприједа пошироко, сухоњаво па по гдје гдје лако пропушташе рубове од костију. Тијем доби особити израз. Брада бјеше поширока и сасвијем ћосава. Кожа на лицу танка, мека, увијек заруђена. Чим би ради чега год дошао и најмање у ватру, осула би му се по цијелом лицу жарка румен.

Кретања му бјеху сасвијем проста, мирна и армонична. Не сјећам се да сам га видјела икад да рукама маше и доказује. У разговору би се радо завалио, очи би дигао и занесено увис гледао. Говорио је мирно, готово тихо и једнакијем гласом, али увијек са осмијехом на устима. Веселост, њека блага, дјетињска веселост бјеше уопште поглавита садржина Бранкове нарави. Гдје год га виђах свугдје и увијек затеках на лицу његову онај исти благи и весели израз, што га дична још више дичаше. Лака корака, заваљене главе ево га гдје иде, па ко би га видио од прва би помислио: „Овога је вила посинила, па сада ходи по земљи, гдје му мјесто није, да тек пјева и друге весели. Благо њему, на њ не може туга и невоља земаљска жића"...

Пјесничка снага

— Та његова карактеристична веселост хоће да нам каже за што је Бранко пазио дјецу, па баш и сасвијем малешну дјецу, која још и не проговараху... Сјећам се да им је куповао играчке и посластице, да је сасвијем туђе дијете одводио у свој стан, те се тамо с њим играо и вриједна Даничића бунио. Из истог разлога упуштао би се Бранко радо у дјетињасте, безазлене игре, пристао би уз будаласте, дјетињасте разговоре, копирао би дјецу...

У друштву бјеше весео, али с мјером. Из његових обичнијех разговора нијеси могао судити да је така дара. Из његовијех уста нијесам чула ни ријечце од онога што је његово, и можда се не бих још за дуго право увјерила о његовој пјесничкој снази, да се не даде красна прилика.

Бјеше то на бадњи дан 1849 године. Вук је гостио своје знанце и пријатеље, а један од тијех донео је мени на дар књижицу споменицу. Ја заредих да ми сваки од гостију што у њу упише, па дођох и на Бранка. Док се окренух а Бранко већ написао:

Певам дању, певам ноћу.
Певам, селе, штогод оћу.
И што оћу оно могу,
Само једно још не могу:
Да запевам гласовито,
Гласовито, силовито.
Да те дигнем са земљице,
Да те метнем међ' звездице,
Кад си звезда, селе моја,
Да си међу звездицама,
Међу својим, селе моја,
Милим сестрицама.

Зар то није као лијеп мирисав цвијетак на јутарњој роси? Бранку је требао само један трен, ваљало му само захватити у пуне груди своје, гдје цвијета читав перивој така цвијећа, ту их је брао те нама давао. Не бјеше ли дакле синик вилин? Па опет тако смјеран, да се ни казати не хтједе...

И у одијелу бјеше Бранко скроман и умјерен. Носио се сасвијем просто, без икојијех накита. На њему си увијек могао видјети пребијелу кошуљу са широком огрлицом, а испод ње тек лако притегнуту мараму с крајевима, дубоко усјечен прслук, кратак свакад отворен капут, обичне чакшире и цилиндар, — а то све увијек, и зими и љети, црно.

Као што се просто одијевао тако се умјерено и хранио. Често се хваљаше да неко вријеме живи само о воћу, па онда опет други пут о самом млијеку. Страсно је ишао да се купа у хладној води, а бјеше и добар пливач. Негдје сам чула да се једном пливањем утргао и да је баш тако запатио клицу оне бољетице. Неки опет веле да је и њу наслиједио од своје мајке, јер му је и мајка млада умрла.

Бјеше то послије подне...

— Да ми бар хоће сјећање овдје да утрне! До сада ме вођаше цвијетнијем стазама Бранкова живота.

— — — — — — — — — —

Бранко бјеше, тако рећи, увијек слабуњав. Клица његове болести бјеше давно у њему. Сад се појави, сад опет притаји, али напредоваше једнако.

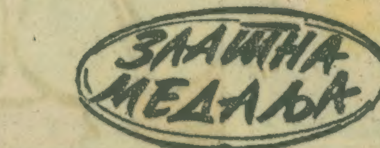
Мина даље описује како су Бранка његови пријатељи дуго наговарали да оде у болницу, где би имао сваку негу и послугу. Најзад је пристао. Вук и Даничић често су га обилазили, а Вукова жена није пропуштала ниједан дан.

— Радоваше се кад му ко дође и бјеше још једнако весео. Али и то не потраја дуго. Бранково вријеме бјеше истекло. Једнога дана — бјеше то послије подне септембра 1853 — сјеђаше моја мајка као обично уз Бранка. Тога дана бјеше необично узбуђен и њежно држаше обје њезине руке у својијем. Тако су дуго сједили и разговарали. Кад мајка пође, те се на вратима осврну да га још једанпут поздрави, али Бранко с болнијим изразом склопио руке над главом. Поплашена викне мудиље, притрчи Бранку, диже га у наручје, али сјен самртнијех крила бјеше већ пао на лице Бранково. Још једанпут захвално погледа још се једанпут уморно осмехне па онда се наже, а оно дивно срце, што је толико осјећало, толико се надало, толико хтјело, преста куцати! Бранко бјеше свршио, па као да му ни смрт не могаше нахудити лебдио је над блиједијем лицем онај исти благи израз, а на уснама следио се још онај пошљедњи осмијех.

— — — — — — — — — —

— Мени допаде тај тужни глас у туђини. Кад се вратих, Бранко бјеше давно сахрањен.

Ја ово писах крвљу срца својега и сузом из ока, али за мене је и у том тужном сјећању толико сласти да је радо дијелим с другим.

РОМАН ОД Г. ГОЛУБОВА

(2)

— Ја га не тражим од вас. Хоћу да саопштим нешто важно, веома важно за науку. И да за то добијем новац. То је све. И не тражим да ми верујете на реч.

Обазревши се опрезно око себе, он завуче руку у џеп. Потом ми је пружи преко стола и полако отвори песницу. На његовом прљавом длану лежао је велик златан новац или, тачније речено, златна медаља.

Ивица медаље била је неравна, са шкрботинама и зупцима. Сама медаља била је толико излизана да су се тек с муком могли нагађати трагови неких клинастих слова, сличних јероглифима, и контура човечје главе с некаквим необичним украсом.

На три или четири милиметара од ивице читаву медаљу опасивала је уска трака од некаквог пепељастосивог метала. Трака је била тако сливена са златом да је изгледала као природан састојак метала из кога је медаља искована. Али, у природи нема тако правилних округлих шара.

— Ово је, очигледно, орихалк, — рече Ватсон. — Тајанствени метал чија је тајна добијања потонула заједно са Атлантидом. Чак га је и Платон познавао само по имену.

— Хоћете да кажете... — почех ја пот смешљиво, али ми доктор Ватсон не дозволи.

— Хоћу. Само треба да умете да слушате.

С вештином мађионичара, врати он медаљу у џеп свог отрцаног капута и викну човеку за шанком:

— Још вискија, Еди, и музику! Моју песму!

Овде су га, изгледа, добро познавали, јер шанкош брзо нађе у гомили плоча ону коју је доктор тражио, убаци у аутомат никлени новчић и пригушен, топао баритон отегнуто запева:

Тамо, где нема ни бола ни суза,
Бићемо ускоро...
Тамо, где нема ни буђења ни снова,
Бићемо ускоро...

Мој сабеседник је један тренутак замишљено слушао, затворених очију и главе нагнуте настрану, а затим се нагло трже и, нагнувши се према мени, поче да прича такву причу да сам одмах заборавио на ту наметљиву, плитку и сентименталну музику.

Прича бившег човека

— Пре три године служио сам као лекар на броду за спасавање „Метеор" у једној од лука на Бермудима... Видим, зацаклиле су вам очи: СОС, спасите наше душе, сушта романтика... А ја вам кажем: то је најстрашнија псећа служба каква се само може замислити. Живот без ведрине, без породице, без другова, без одмора, кад дан и ноћ чамиш на броду, као окован, у очекивању сигнала несреће. Пасји живот, проклет да је!

Али, то није тако важно, мада сам тамо почео много да пијем, у том кавезу, на „Метеору". Важно је нешто друго. Једном — чак ћу вам тачно рећи кад је то било, крајем септембра 1954 године — испловили смо на море пошто смо примили знаке позива упомоћ. Послао их је неки грчки брод који је превозио дрва. Имена му се више не сећам. Несрећа га је задесила 60 миља југозападно од Азорских Острва. Пловили смо према њему готово три дана. Ветар је дувао брзином од десет бала. Замислите и сами како нам је било.

А ипак смо закаснили: престигао нас је брод једне друге компаније за спасавање. Премију коју смо очекивали добили су други...

Ту је мало застао да попије још једну чашицу, а затим је продужио:

— Нисмо се могли вратити празних руку и стога смо одлучили да чекамо на океану неће ли који други брод затражити помоћ. Имали смо среће. Следеће ноћи ветар је постао још јачи и ми смо примили „СОС" од још једног пароброда, који је настрадао свега 50 миља од нас. Привезали смо га ужетом за тегљење и затражили од њега лепе паре, чиме смо са интересом надокнадили нашу несрећу са оним проклетим Грком. И, ето, тада се то и догодило...

Доктор Ватсон се опет опрезно обазре наоколо. Све је било мирно, нико на нас није обраћао пажњу. Она тројица у углу и даље су испијали пиво. Црнац је читао новине. Мени се, сећам се, чудним учинило само то што је био престао да миче уснама, што је за тако кратко време успео да се од тога одвикне. Шанкош је зевао за шанком, бришући салветом знојаво лице. Он није могао чути оно што смо говорили, а ипак је мој чудни саговорник још више снизио глас:

— У десет часова ујутру приметио је дежурни некакав предмет на води. Показало се да је то био чамац за спасавање, допола пун воде. У чамцу су била два леша и један човек који је давао слабе знаке живота. Пренели смо га на брод, а чамац смо оставили, пошто смо претходно од преминулих узели њихове документе. По њима смо установили да су с француског истраживачког брода „Сорбона". Јесте ли чули о њему?

(Наставиће се)

Ноћ кад цвета танхуа

Угасио се и последњи трак светлости летњег дана. На игралишту за кошарку усред парка града Ханкоу већ су упаљени рефлектори. Са свих страна пристижу групе људи. Можда вечерас претстоји неки изузетно занимљив сусрет кад је толико људи дошло? Али, где су онда играчи? Публика, међутим, не заузима места на трибинама, већ се окупља на самом терену за игру. Шта се то догађа?

На средини игралишта, на дрвеном узвишењу, стоји велик суд и у њему нека биљка виша од два метра. Њене гране и гранчице посуте су крупним, као палац дугачким, пупољцима. И гле, бледоружичаста спољна опна на једном од пупољака распукла се: из ње су се појавиле и отвориле трепераве,

нежне латице. Није прошао ни један час, а пупољак се претворио у као снег белу лопту. Готово истовремено, на суседним гранчицама, међу густим, дугачким листовима, забелели су се и остали цветови — око двадесетак. Латице су се растварале као живе, откривајући жуте четкице тучкова.

То је цвет танхуа. Цвета само једанпут у години; цвета и увене за свега пет, највише шест часова.

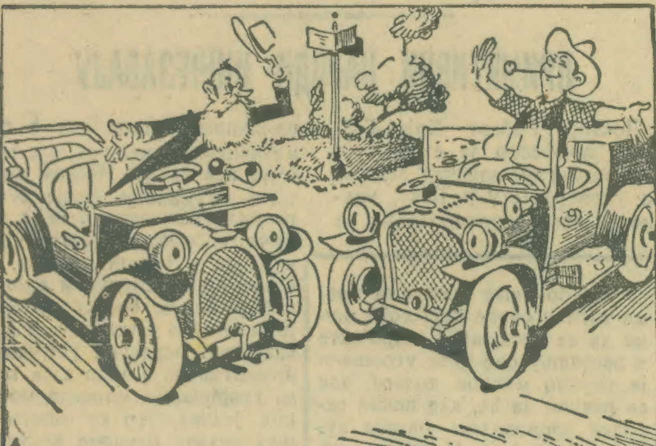
Танхуа се гаји у свим парковима широм читаве Кине.

У једну летњу ноћ — ноћ кад цвета танхуа — стотине и хиљаде људи долазе да уживају у ретком призору.

— Дивно као цветање танхуе! — кажу Кинези кад је реч о некој краткој, али лепој и упечатљивој појави.

АКО СЕ ДВА ВОЗАЧА СРЕТНУ...

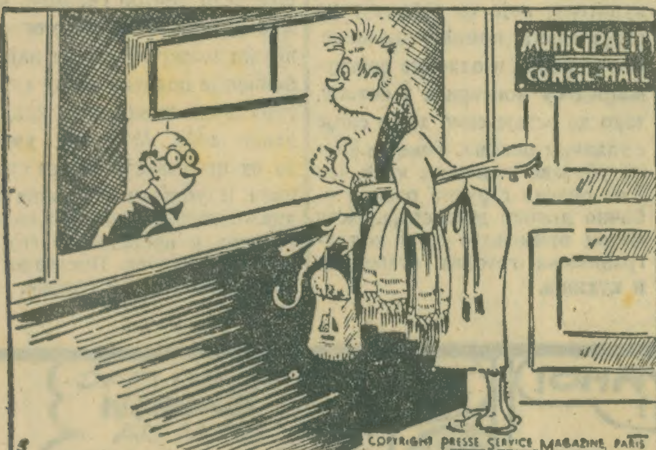
Према једном закону који је донет у држави Нови Хемпшајр, ако се на раскрсници сусретну два возача, сваки мора да „учини све од себе" да би другог пустио да прође. — У

Спрингфилду, у држави Илиноис, постоји забрана да се људи шетају по туђим оградама — ако немају одобрење власника имања.

КУПАЊЕ — САМО УЗ ОДОБРЕЊЕ ОПШТИНСКИХ ВЛАСТИ

У Моривилу, у држави Вермонт, још постоји наредба — које се нико не придржава — да је забрањено купање у реци или у јавном отвореном купатилу без претходног одобрења

општинских власти. — У Кентакију на снази је одредба која прописује да сваки становник мора да се купа бар двапут годишње. — У Логанспорту је забрањено возити дечја колица тротоаром.

КЛУБ ЛОВАЦА АЈКУЛА

У старом енглеском пристаништу Лу, на корнвалској обали, основано је једно необично удружење: Клуб ловаца ајкула. Према правилима, члан клуба може да постане сваки онај ко докаже да је уловио бар једну ајкулу од најмање 35 килограма. Одмах после оснивања, клуб је већ бројао 250 чланова.

WALT DISNEY'S
Најзад — ЛУЛА МИРА

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Морузгве

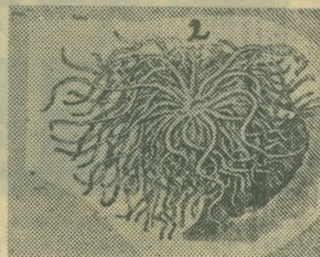
Шта је оно?... Што је лепо!... Личи на бео цвет!

— А оно црно што има облик краставца, шта је оно?

— Гле што је лепа ова шкољкица!...

— А овај пужић... Погледај само оног рачића!

Такви и слични разговори свакодневно се могу чути на морским плажама међу децом која су дошла на годишњи одмор из унутрашњости. Они питају и родитеље какве су то животињице, али многи не знају да одговоре. Због тога ћемо овде донети кратке текстове са сликама неких животиња које се најчешће виђају уз саму обалу. Први ћемо

говорити о оним белим цветовима који се називају морузгвама, а неки их зову власуљама, сасама, итд.

Морузгве спадају у ред корала без скелета. Ове морске животињице имају дивне, живе боје: белкастожуту, зелену, црвену, шарену, мрку, итд. Кад их се више нађе на окупу, личе на леју цвећа.

Тело морузгви је месната и цилиндрично. На једном крају има облик стопала, којим се морузгва причврсти за стену у мору. На другом слободном крају налазе се уста морузгве, окружена густим венцем пипака, који се лелујају у води. Пипци су пуни жарних ћелијица. Ако човек додирне те пипке, одмах осети као да га коприва опече. Чим то уради, морузгва скупи пипке и тело, па добије облик лопте. Ако јој приближимо рибицу, пужића, рачића или нешто слично, она одмах опружи своје ручице и испусти при додиру отров. Месождер је, а то јој је начин да дође до хране. Своју жртву ошамути, а може да прождере и већу животињу од себе.

Морузгве живе у плитком обалском појасу. Када наступи осека, оне остану на копну, па тада увуку пипке и затворе се, чекајући да дође плима да их однесе. Многе морузгве могу да живе веома дуго, а неке и по 50 година.

Ево како изгледају неке морузгве:

Црвена морузгва (Actimia equina), отворена и затворена — слика 1.

Власуља смеђа (Anemonia sulcafa) — слика 2.

Блештава морузгва (Bunodes qemaceus) — слика 3.

Најближи сродници морузгве су корали. На слици 4 види се бели камени корал.

И ХЛЕБ ПЛАЧЕ КАД СЕ УЗАЛУД ЈЕДЕ

Ево неколико пословица о раду уопште и о уредном раду:

Камен који се често премеће, неће обрасти маховином.

Вода текућица, здравија је од лежеће.

Срећа се тражи у радњи, а не у нади.

Рад је спас од свакога зла и напасти. — Народ каже, кад те обузму зле мисли па не можеш да их се отресеш, ти узми па ради.

И хлеб плаче кад се узалуд једе.

Рад није никог осрамотио.

Кад се мора јести, мора се и радити.

ПОБЕДНИК страшног паука

Били, ако се и даље будеш верао по стенама и тражећи змије превртао камење, једног дана ће те сигурно ујести „црна удовица" — често га је опомињао отац. Али, отац је, изгледа, недовољно познавао свога сина. Јер, седамнаестогодишњи риђокоси Бил Брејсвел, из Атланте, победио је „црну удовицу": успео је да из њених горњих вилица, чији ујед обично значи и смрт после 36 часова мука, извади њен смртоносни отров. Тиме је учињен први корак ка проналажењу противотрова.

Лов на змије била је одувек Билова страст. Међутим, од пре пет година, уствари откако је у школи почео да учи биологију, он је ту своју страст пренео на паукове. Нарочито га је занимала „црна удовица", тај мали инсект чије је име у неким крајевима Америке постало симбол смрти.

„Хватао сам те мале ђаволе, посматрао их и темељно испитивао, — прича Бил Брејсвел. — Проучавао сам њихове навике, њихово изванредно старање за потомство, знао сам шта једу, дивио се њиховим веома развијеним инстинктима. Знао сам о њима готово све, али ништа нисам знао о њиховом смртоносном отрову. Тада сам се бацио на књиге, тако да ми се од силног читања све окретало у глави. Али, све што сам открио било је то да још никоме није пошло за руком да издвоји отров „црне удовице" из жлезда које га луче. Одлучио сам да се, упркос оскудним средствима, посветим томе задатку".

Седамнаестогодишњи природњак покушао је најпре да то постигне помоћу електричног шока. Пошто би — на ужас своје мајке — држао „црну удовицу" у кухињском хладњаку, и то у прегради где се ствара лед, све док се од хладноће не би умртвила, он би јој она места на глави где се отров из жлезда излива у чељусти излагао електричном удару. Али, успеха није било.

Упомоћ му је притекао случај. Једног дана заборавио је у хладњаку једну „црну удовицу" и кад ју је потпуно укочену — али не мртву — ставио под микроскоп, приметио је на њеној глави сићушну капљицу течности. Да ли је то њен отров? Да би проверио, Бил је ту течност убризгао једном мишу, који је жалосно скончао са свим типичним знацима тровања отровом „црне удовице".

Примењујући метод „дубоког хлађења", младић је скупио четири ампуле пауковог отрова, од којих је две послао универзитету савезне државе Џорџије, а две задржао за себе. Своју „сировину", „црне удовице", Бил хвата сам: међу наслаганим дрвима, под камењем и у сливницима.

„Не, досад ме још ниједна није ујела, — каже он победоносно. — Али, једном сам се страховито уплашио. Док сам их хватао, једна „удовица" претрчала ми је преко руке. Човек и не осети кад га паук уједе, па сам у својој машти преживео све болове и симптоме ужасне борбе са смрћу. Тада, знате, још нисам имао противотров".

Захваљујући овом открићу, Бил Брејсвел ће добити стипендију за универзитетске студије и тек тада ће моћи потпуно да се посвети природним наукама. Он се нада да ће „његов" отров једног дана постати исто онако корисна дрога као што је то змијски, који не служи само као противотров, већ се употребљава и у хирургији, као средство за згрушавање крви.

Ако путујете кроз Кину и случај вас нанесе у Веичжоу, један од најстаријих градова у земљи, први човек кога будете срели свакако ће вам испричати легенду...

Град патуљака

Давно, веома давно, кад у градске зидине Веичжоуа још није био положен ни први камен, људи су живели у пећинама и земуницама, земљу су орали маленим плуговима у које су били упрегнути пси, а пиринач су јели из малих-малецких чинија. Јер ти људи растом су једва били већи од обичних кокошака.

Кад су ти људи-патуљци одлазили у планину да скупљају суво грање, везивали су се један за другог јаким ужетом, да планински орлови не би однели којег од њих. Толико су били мали...

Тешко је било живети малим људима, тешко им је било борити се с непогодама и дивљим зверима. И они се решише да напусте родна места и оду незнано куд...

Још много „веродостојних" појединости из живота малих људи испричаће вам данашњи становници Веичжоуа. А затим ће вас одвести ван града и показаће вам брежуљак избраздан многим терасама.

Издалека вам се чини: џиновске лествице дижу се од земље према небу. А кад почнете њима да се пењете, видите да у сваком том земљаном степенику има на хиљаде малих отвора — улази у мрачне, мале пећине. Још од најстаријих времена становници Веичжоуа налазили су у њима разне предмете. Али чудно: чаше и чиније, српови и плугови, све је то било сићушних размера. У недоумици, посматрали су људи те патуљасте предмете, покушавајући да нађу објашњење за њихову сићушност. Тако се родила легенда...

Недавно су се за те брежуљке заинтересовали и археолози. И они су у пећинама Веичжоуа нашли минијатурне алатке и предмете. Значи ли то да су у граду пећина некад одиста живели патуљци?

Археолози су одгонетнули тајну. На брежуљку се никад није налазио град, већ гробље. Пећине нису служиле као домови, већ као гробови давних предака данашњих становника Веичжоуа. У њима су научници нашли скелете људи нормалног раста, а понекад и обичне, велике секире, копља и накит. Откуд и због чега онда минијатурни предмети?

Древни становници Веичжоуа веровали су да се умрли у свом „загробном животу" служе алаткама и кућним предметима. Али прави плугови, чиније, бокали били су потребни живима. И живи су нашли решење: својим преминулим остављали су предмете-играчке.

Тако научници објашњавају тајну града патуљака. Али, и поред тога, лепа и тужна легенда о граду патуљака живи и даље.

Трагедија једног рекордера

Ли Хусон, стар 25 година, висок 183 сантиметра и тежак 100 килограма, био је понос и нада француске атлетике. Пре њега су само 24 човека на свету успела да баце кладиво — гвоздено ђуле тешко седам килограма и 257 грама — даље од 60 метара.

Овај џин, благе нарави као дете, имао је једног доброг пријатеља, тркача Волекена. Вечито су били заједно. Тренирали су на истом стадиону, свакодневно се посећивали и са својим женама често одлазили на излете.

Наједном је Волекен престао да долази на тренинге. Имао је породичних брига; морао је наћи нов стан, јер је његова жена очекивала бебу. Хусон је био несрећан. И кад се, после два месеца, пријатељ опет појавио на зеленој стази, раздрагани Хусон је са одушевљењем стао да му прича о новом методу тренинга који је почео примењивати у бацању кладива. Поверио му је и своју најинтимнију жељу. — Можда... можда ћу једног дана пребацити фантастичну границу од 70 метара, — рекао му је уз осмех.

Волекен је, као и толико пута раније, посматрао пријатеља како се спрема да баци кладиво. У његовим снажним рукама оно се окретало као да је било перце. Први, други, трећи окрет ... Неочекивано, Хусон је изгубио равнотежу и кладиво се страховитом силином истргло из његових грчевито стегнутих шака. Несрећа је хтела да гвоздена кугла на готово празном стадиону нађе жртву. И то баш најбољег пријатеља. Туп ударац у главу и несрећни спринтер срушио се без речи, обливен крвљу. Пренет је одмах у болницу.

Целог тог дана плавокоси кладиваш јаукао је од бола и плакао као мало дете. Поломио је и побацао све своје спортске трофеје, најмилије успомене с великих такмичења. Звао је стално болницу. Надао се до последњег часа.

— Никад ... никад више, — говорио је јецајући кад је дознао страшну вест. — Напустићу атлетику заувек.

Пре извесног времена на Хусоновим вратима зазвонило је звонце. Његово рањено срце је уздрхтало. Отворио је. На прагу је стајао Волекенов брат Жак, такође атлетичар. Блед и тих, ставио је руку на бацачево раме и благо рекао:

— Ниси ти крив. Врати се на стадион да тренираш. Чекаћу те сутра у пет часова код жице за бацање кладива.

Хусон је завртео главом. Крупне, топле људске сузе потекле су незадрживо.

ПРИМИТИВНИ НАРОДИ ИШЧЕЗАВАЈУ

Доктор Роберт Хајне-Гелдерн, професор за етнологију и археологију азиских земаља на универзитету у Бечу, упутио је апел антрополозима за прикупљање података о примитивним племенима док то не буде већ касно. Широм света, каже др Гелдерн, старе културе брзо ишчезавају. Већа племена апсорбују мања. Старе културе и језици нестају, јер савремени технички и економски развитак бришу традиције исто тако успешно као и некадашњи освајачи. Изучавање примитивних језика даје кључ за утврђивање порекла модерних језика, јер су многи од њих остали изворно чисти захваљујући вековној изолацији. Сем тога, студирање примитивних племена помаже нам да разумемо најдубље корене наше културе.

Међутим, неке такве прилике за проучавање примитивних народа заувек су изгубљене. На острву Тасманији некад су живели Тасманци. Овај народ, вели доктор Гелдерн, пружао је, или је можда могао да пружи модерној науци најприближније податке какву су културу људи имали пред крај леденог доба. Међутим, уместо да их проучавају, белци су гонили и убијали Тасманце као дивље звери. Око 1830 године било их је преостало свега неких 200 чланова. Последњи од њих умро је 1879 године.

ОД ШПИЦБЕРГА ДО ИСЛАНДА

Совјетски ледоломац „Литке", приликом научног крстарења по Леденом Мору, спуштао је у море, на разним местима, боце у којима су биле дописне карте, с молбом да их налазач пошаље Институту за поларна истраживања у Лењинграду. Три овакве карте бачене код Шпицберга, ухваћене су на обалама Исланда и враћене у Лењинград. Према месту хватања, види се да су боце превалиле пут од преко 2.000 километара. Ово је чињено у циљу израчунавања брзине којом се с Гренланда спуштају ледене санте у Атлантски Океан. Истовремено је ледоломац „Литке" донео више примерака земље с морског дна. Неки од њих садрже организме који досад нису налажени у арктичкој области.

СВЕ ОД ПЛАСТИЧНЕ МАТЕРИЈЕ

Једно предузеће хемиских производа подигло је у „Дизнијевој земљи" кућу од пластичне материје, како би доказало да се већ данас од пластичних маса може начинити сваки предмет. Кућа има три спаваће собе, дневну собу, трпезарију, два купатила и кухињу. Зидови, намештај, слике, санитарни уређаји — све је од пластичне материје, заједно с нарочитим телевизиским апаратом, који омогућује да се види ко звони на вратима, и једним уређајем помоћу кога се лавабо диже и спушта према висини особе која хоће њиме да се послужи. За пројекте и изградњу ове куће утрошено је укупно милион долара, али се рачуна да ће, кад почне серриска производња, оваква кућа стајати око 15.000 долара.

ГЛАСАЧКИ ЛИСТИЋИ

Сваки гласачки листић за изборе који су се 3 јула одржали у Египту, садржавао је, поред имена, и одређене симболе појединих кандидата. Велик број неписмених међу 23 милиона Египћана нагнао је владу да уведе овај, за наше појмове необичан, начин гласања.

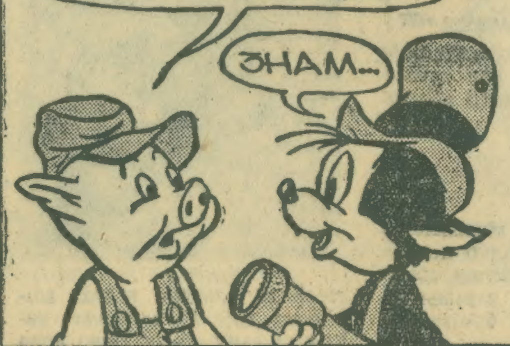

ЗА БРЖЕ ПОДИЗАЊЕ СТАНБЕНИХ ЗГРАДА

Једно шведско грађевинско предузеће, које је иначе познато као пионир у производњи готових делова за станбене зграде, сада је изумело начин за уграђивање комплетних купатила, која се стављају на своја места помоћу дизалице. Све доводне и одводне цеви унапред су монтиране у бетону, тако да остаје само да се споје с главним цевима. Тиме се знатно убрзава подизање куће, јер баш овакви стручни радови обично доводе до застоја. Исти метод примењује се и код уграђивања готових степеница и кухиња.

Убио сам »Моби Дика«

Откад памтим за себе жудео сам за тим да постанем ловац на китове. Родио сам се у Геј Хеду 1877, неколико година пошто је тај крај престао да буде резерват Индијанаца. Живели смо дванаест миља од Њу Бедфорда, средишта индустрије за прераду китовог меса. Мој отац је провео неколико година као стјуард на радним бродовима-китоловцима; Френки, мој старији брат, био је харпунер. Желео сам да постанем оно што је био Френки.

Кад видиш „бељу“ чувај се

Мој брат пловио је арктичким водама; од њега сам дознао све о китовима. Причао ми је нарочито о страшној главатој уљешури. Тај кит се бори целим својим телом: главом, репом и чељустима. Чељусти су му велике као соба, а кад их склопи око чамца, чамац прска као љуска од јајета. Ипак, најгори од свих је кит с белим мрљама по телу. Неки китоловци сматрају да су те мрље ожиљци од рана нанесених харпуном. Други верују да беле пеге доазе са старошћу, док има и таквих који тврде да су оне знак да је такав кит „рођени убица“. — Кад видиш „бељу“ чувај се! — обавезно ће казати стари китоловци сваком новајлији у том послу.

Имао сам 15 година кад сам, као „мали“ ступио на брод-китоловац „Перл Нелзон“. Осећао сам се сасвим одрастао — до прве ноћи коју смо провели на пучини. Ту ноћ провео сам будан, горко плачући и шћућурен на свом лежају. Жалио сам за кућом и патио од морске болести. Вратио сам се после три године.

Моје следеће путовање било је на „Платини“, китоловцу с три катарке. Чим сам се укрцао, потражио сам капетана Томаса Макензија и рекао му: „Желео бих да напредујем, капетане. Не бих хтео да опет будем куварски помоћник. Хоћу да будем харпунер.

Капетан Макензи, крупан, плав човек, снажан мада већ у годинама, пажљиво ме је одмерио погледом.

— Добро, — рече најзад. — Ви из Геј Хеда добри сте харпунери. Али, нама је потребан помоћник. Знаш шта? Ступићеш као помоћник, а у случају да неки од харпунера настрада заузећеш његово место.

То се и догодило кад смо се нашли у водама на југу Јужне Америке. Кад је после недељу дана осматрач с катарке спазио кита, капетан ме позва и рече: „Погодићеш га харпуном или ћу те као лопту шутирати преко целе палубе!“ Нисам знао да ли сам се у том тренутку више плашио кита или капетанових чизама.

... Кад смо се приближили киту — а био је од врсте главатих уљешура — устао сам, оставио весло, наместио колено у нарочито удубљење на прамцу које служи као ослонац и подигао харпун. Чекао сам наредбу првог крманоша. На његов узвик, хитнуо сам харпун свом снагом.

Бомба је експлодирала у киту

Оружје, оштро као бријач, пробило је кожу и масно ткиво животиње као што би топао нож прошао кроз масло. За њега је била причвршћена мала бомба; после неколико секунди чуо сам пригушено „панг-панг“, одјеке експлозије у китовим плућима.

Отада па све до краја путовања стајао сам на прамцу чамца, с харпуном у руци, кад год бисмо наишли на кита.

После тога, провео сам опет извесно време код куће. Но, чим сам чуо да „Платина“ креће на нову пловидбу, пријавио сам се — овог пута за правог харпунера. Главни крманош, који је при избору посаде за поједине чамце имао првенство, узео ме је у своју групу. Био је то мали, грбав, живахан човек, носа црвена као тек печена цигла. Име му је било Ендрју Вест; мене је обично звао „Стари Томихок“.

У лето 1902, друге године наше пловидбе, крстарили смо јужно од Азорских Острва. Једног дана, негде око пет по подне, човек из осматрачке корпе отегнуто поче да „пева“: „Ено га дува... ду-ва... дува“.

Капетан Макензи остави вечеру и испе се на главну катарку.

— То је уљешура, — рече чим је погледао. — Спрем'те чамце за спуштање.

Ендрју Вест и ја ушли смо у свој чамац. Чекали смо наредбу за спуштање. Јер, чамци се никад не спуштају док је кит на површини: најмањи пљесак по води стиже до кита као телефонска опомена. Кит је остао на површини око један час, а онда је заронио. Спустили су нас. Нисмо били одмакли од брода ни пола миље, кад се на главној катарци подиже застава: знак да је кит опет изронио.

Изненада, док смо му се приближавали, Ендрју Вест проговори гласом који никад нећу заборавити: „Та риба је бела. Бела по читавом телу! Тај кучкин син...“

Гледао сам напрегнуто. Кит је био свега неких 80 метара од нас, али у сумраку који се спуштао све што сам могао да видим била је бела креста таласа који су га запљускивали.

Вест се све више узбуђивао: „Чувај се, мали, — опомињао ме је. — Видиш, сасвим је бео!

Остали су такође били узнемирени. На лицима већине веслача читао се страх. Вест ми даде знак да устанем. Оставих весло, заузех своје место на кљуну и подигох харпун. Тек тада сам га видео: тело му је било беље од пене коју је правио ударцима репа.

Сетио сам се свих прича које сам чуо као дечак. Само, ово није био кит с белим мрљама. Овај је био сасвим беo! Али, сетио сам се и капетана Макензија, његових тешких чизама и свих оних речи које би изговорио кад неко не би извршио задатак. Мој задатак је био да кита погодим харпуном, па био он беo или црн!

Чудовиште испод нас било је дуго 28 метара

Вестова заповест личила је на муцање:

— Сад, стари Томихок!

Харпун се зарио по свим прописима; ја сам био тако мислио. Али, секунди су пролазили. Нагао сам се напред, не бих ли чуо звук експлозије. Најзад, пригушено „панг-панг“ стиже из дубине.

Вода је шикнула у високом млазу кад је кит заронио, брзо вукући уже харпуна. Сви смо напрегнуто ишчекивали, стрепећи да и нас не одвуче за собом. Зграбих нож да бих, у последњем тренутку, пресекао уже харпуна. Све дубље и дубље ронила је рањена животиња; двадесет фатома ужета већ је отишло за њим. Онда је стао. Чекали смо без даха, спремни на најгоре. Јер, то чудовиште испод нас било је дуго 28 метара, три пута дуже од нашег чамца, и — бело. У мислима сам видео како нас разбацује на све стране ударцима снажног репа.

Изненада, уже харпуна је олабавило. Стали смо да га извлачимо приправни за битку. Међутим, кит се дизао лагано и тихо. На површини се појавило прво пераје. Хоће ли сад започети борбу? Најзад се указала цела огромна глава. Кад је густа црвена крв избила из његових ноздрва, ваздух се затресао од грмљавине. То је могао да буде почетак одлучујуће борбе, али — ништа се није догодило.

Вест прође кљуну чамца с пушком у руци, спреман да пуца на први знак.

— Стари Томихок, — рече спуштајући пушку — добро си обавио посао. Погодио си га право у срце.

Капетан Макензи стајао је крај ограде, посматрајући наш повратак. Кад сам се испео на палубу, погледао ме је право у очи и ништа није рекао. То је била највећа похвала коју сам могао добити. Да је био незадовољан, итекако би говорио.

Те ноћи, и многих ноћи које су отада протекле, мислио сам на белог кита и питао се шта се све могло догодити да га нисам убио првим хицем. Тада још нисам знао за причу о овој немани. Тек 35 година касније посетио ме је Маркус Џернеген, професор историје и син ловца на китове, и питао ме о „Моби Дику“. Од њега сам чуо причу коју су китоловци причали више од пола века о том белом киту — уљешури. најдивљачнијој и најкрволочнијој животињи која је икад живела. А прошлог лета Џон Хјустон и Грегори Пек позвали су ме на премијеру свог филма „Моби Дик“ и претставили ме публици као човека који га је убио.

Ја не знам да ли је бели кит кога сам убио заиста био Моби Дик. Сећам се само да је капетан Макензи, разгледајући му истрошене зубе, рекао: „Има му најмање сто година, а можда и две стотине“.

Од свих легенди које потичу из „великих дана“ лова на китове, најпознатија је, несумњиво, она о „Моби Дику“, чудовишном белом киту који је, како су говорили ловци на китове, ти „гвоздени људи у дрвеним бродовима“, био оличење зла и злобе. Ипак, све до недавно није постојао никакав писмени „доказ“ о томе да ли је тај страшни становник мора, или ма који кит сличан њему, уистини постојао. За своју славу он има да захвали многобројним причама морнара и познатом роману Хермана Мелвила „Моби Дик“, објављеном 1851 године.

Постоји, ипак, један човек који се нашао „лице у лице“ с белим китом. То је осамдесетогодишњи Индијанац Амос Смоли, бивши харпунер са Геј Хеда, на острву Мартин Виноград.

ЗАЧАРАНИ КРУГОВИ

Такозвани „зачарани кругови“ печурака имају врло просто објашњење. Печурке по-

чињу да расту у центру, а доцније, што више опада хранљивост тла, оне се постепено шире на све стране, у концентричним круговима.

ПРВЕ ПОБЕДНИЦЕ ЛАМАНША

Такмичења у препливавању Ламанша одавно се одржавају, али су тек 1926 године и жене

учествовале у њима. Било је укупно 12 такмичарки, од којих је прва стигла на енглеску обалу Американка Гертруда Идерле.

КАД ТОРНАДО БЕСНИ

Читаве две недеље беснео је страховит торнадо, а слапови кише нису престајали да падају. И тек кад се указао крајичак ведрог неба, људи су могли да сагледају пустош коју је невреме проузроковало. То је, уствари, била највећа пустош у историји Тексаса. Досад је избројано готово стотину мртвих, док је несталих неколико пута више. Материјална штета је огромна. Набујале реке носиле су све пред собом. Нису им

могли одолети чак ни велики гвоздени мостови, а куће су се рушиле као да су од песка.

Торнадо пустоши Сједињене Америчке Државе у свако доба године. Просечно их има 6 у фебруару, 21 у марту, 43 у мају и 40 у јуну. Они су виновници најмање 200 смртних случајева годишње и проузрокују просечно 21 милион долара штете.

Најстрашнији торнадо у овом столећу сручио се на Масачусетс, 9 јуна 1953. Биланс је био: 90 мртвих, 1228 тешко повређених и око 52 милиона долара штете. Највећи број људских жртава забележен је 18 марта 1925 године — 689 мртвих и 1980 рањених.

Тексас је америчка област која највише страда од непогода. Он долази на прво место по броју торнада, поплава и суша, а на друго по броју циклона. У току последњих седам година, у Тексасу није пала такорећи ни кап кише. Бунари и извори су пресахли, а бујице и реке пресушиле. Полазећи од Рио дел Гранде, суша се проширила 1600 километара на север ка Новом Мексику, Оклохоми, Канзасу и Колораду. Десетине хиљада сељака напустили су своју исушену, испуцалу земљу и отишли да раде у фабрикама. Умирали су храстови стари 500 година и нестали огромни водопади у Комал Спрингу, на северозападу Сан Антонија, за које ни у најстаријим хроникама и индијанским предањи-

ма нема помена да су ма кад губили воду. Од свих крајева Тексаса најгоре је страдао Карнес, где је 10.040 становника, од укупно 17.288, материјално потпуно пропало.

ВИШЕ ПРОДИРЕ У АТМОСФЕРУ

За највишу планину света не сматра се Монт Еверест, већ врх Чимборазо у држави Еквадор. Истина, Еверест је висок 8882 метра изнад морске површине, а Чимборазо свега 6248. Али, Чимборазо се сматра за највиши врх света, јер се налази готово на самом Екватору и због избочености земље он задире много више у атмосферу него Монт Еверест.

Прва фотографија

Прву фотографију направио је француски научник Нисефор Ниепс, 1826 године. Експонажа је трајала око осам часова. Фо-

тографија је начињена на веома осетљивој полираној плочи од калаја и на њој се видело двориште куће у којој је Ниепс становао.

ШТА ЈЕ ЦИКЛУС?

Циклус је грчка реч и означава круг или групу више ствари истога рода: например циклус песама или предавања, који чине једну заокружену целину. Затим, то је назив и за низ година после којих се неки догађај или појава правилно понавља.

СЛИКА ОД ПОЛА КИЛОМЕТРА

„Панорама Мисисипија“, рад сликара Џона Бенварда, сматра се да је била највећа уљана слика која је икад направљена. Слика је приказивала ток реке Мисисипи у дужини од

готово два километра на платну дугом 457 метара, а широком 3,65. Довршено 1846 године, џиновско платно било је намотано на два вертикална покретна стуба. Мисли се да је слика изгорела у једном пожару у Колдспринг Харбору, у држави Њујорк, 1896 године.

У СВЕТУ ЛЕПТИРОВА

У свету инсеката, лептирови се нарочито истичу својом лепом и раскошном бојом, а често и необичним обликом. Тако један ноћни лептир који спада у пауновце, највеће лептирове Европе, има крила оивичена белим и по једно окце при крају сваког крила. Кад склопи та крила, онда личи на сову (лево). Други један лептир назива се краљем, јер има сребрнаста крила која личе на плашт (десно). Има лептирова из породице пауноваца ко-

ји, кад се скупе, личе на сув лист. Ове и друге појаве су последица прилагођавања околини у којој живе ови лептирови.

То се догодило у: Нансију, Па-де Калеу, Сенегалу

Животиње често изненађују човека својим поступцима. То га понекад наводи на помисао да умеју да мисле. Међутим, познато је да научници оспоравају животињама то својство, да чак и њихове „најпаметније" поступке тумаче као плод искуства, а не мисли. Ипак, каткад њихови подвизи задиве човека, као у ових неколико истинитих причица, које су забележили људи што су их видели својим очима.

Заробљеница

Један четрнаестогодишњи дечак из Нансија, у Француској, становао је у родитељској кући окруженој шумарком. Једног дана открио је на једном дрвету гнездо конопљарке са четири птића. Деца умеју да буду окрутна и — он је гнездо пренео на балкон пред своју собу. Био је сигуран да ће мајка пронаћи птиће и доћи да их нахрани. Није погрешио. Конопљарка је долазила и хранила их. Онда је дечаку пало на памет да зароби и мајку. Купио је кавез и сместио птиће у њега. Кад је конопљарка ушла у кавез да нахрани своје младунце, дечак је затворио вратанца и мајка се нашла заробљена.

Свакодневно, мужјак-отац слетао је на зид прекопута балкона, седео тамо пет до десет минута, цвркутао, брбљао својој женки, тешио је. Време је пролазило, а он је упорно долазио не заборављајући заробљеницу.

Најзад су птићи били у стању сами да се хране и дечак одлучи да ослободи мајку.

Читава породица била је окупљена на балкону када је мужјак слетео на зид. Вратница кавеза су се отворила и конопљарка се винула у слободу, грабећи ваздухом према свом парњаку. Њихов сусрет био је дирљив, толико испуњен радошћу, цвркутом, нежностима, живошћу, — да су свима на балкону засузиле очи.

Немушти језик

Код своје рођаке у Па-де-Кале дошао је један младић да проведе неколико дана као гост. Првог дана око подне седео је сам у дневној соби кад зачу неко тихо лупкање и пљу

скање. Освртао се на све стране док није спазио да је то златна рибица из малог акваријума протурила реп изнад површине воде и лупала о стакло.

Младић је о томе обавестио домаћицу која је мирно одговорила:

— Па да, забавила сам се у кухињи па сам заборавила да нахраним рибицу. Она увек тако лупа кад у подне сметнем с ума да јој дам храну.

У сумрак, младић је гледао кроз прозор. У соби је већ био полумрак. Опет је чуо сад већ познати шум. Рибица је лупала. Похитао је да јој баци храну у акваријум, али је она и даље незадовољно лупкала. Морао је опет да позове упомоћ рођаку.

— Наравно!.. Сад смо заборавили да јој упалимо сијалице под акваријумом. Она не воли мрак док не дође време спавању!

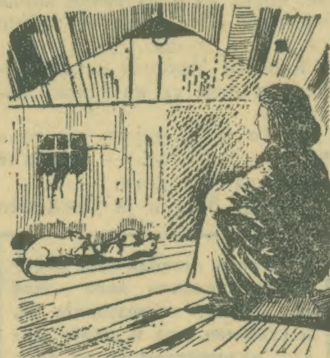
Смирила се чим је сијалица упаљена.

Невидљиви лопов

На једној плантажи у Сенегалу, у дну врта што се простирао око куће власника, налазио се кокошарник. Једно одељење у коме су чувана јаја, било је стално закључано. Па ипак, једног дана јаја су почела да нестају, редовно, свакодневно по шест до девет комада.

Одлучено је да се лопов ухвати и у врту је у току ноћи постављена заседа. Брава је остала нетакнута, а ноћно бдење било је узалудно. Није преостало ништа друго него да се дежура у самом кокошарнику. Домаћица је са ћерком и сином села у један крај одаје с јајима и мировала при пуној светлости сијалице.

Пред поноћ, кроз једну рупу на поду коју дотад нико ни

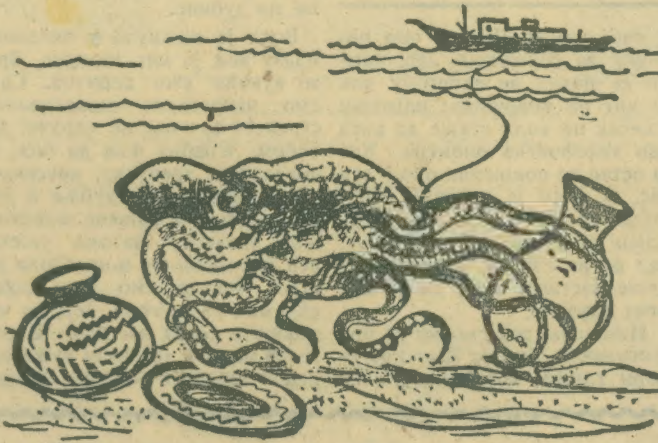
је приметио, ушуња се опрезно огроман пацов. Стражари се примирише и остадоше непомични. Одмах за првим провуче се и други, нешто мањи пацов, бесумње женка.

Оно што се затим одиграло управо је запањило и домаћицу и њену децу. Женка, онај мало мањи пацов, легла је на леђа и предњим ногама почела да навлачи једно јаје на свој трбух. Најзад га је прихватила са све четири ноге и онда опружила реп. Мужјак ју је зубима ухватио за реп и одвукао до рупе, па кроз њу. После извесног времена опет су се вратили и поновили исто. Утовар, транспорт и повратак поновили су се седам пута. Седам целих јаја пренето је у скровиште пацова.

Рупа је прво зацементирана. Никаквог резултата. У цемент је стављена срча. Ништа. Јаја су нестајала. Пацови су увек бушили своју рупу и домаћин је најзад морао да скрива јаја на другом месту!

Још нешто о октоподу

Октопод је познат углавном из фантастичних прича као страховито морско чудовиште, које је у стању да својим снажним крацима дограби чамац и беспомоћне морнаре одвуче у морске дубине. Међутим, неки научници нам дају о октоподу сасвим другу слику. Они га

претстављају као мирно биће, које има исту такву намеру да вас нападне и убије као и какво мало кученце.

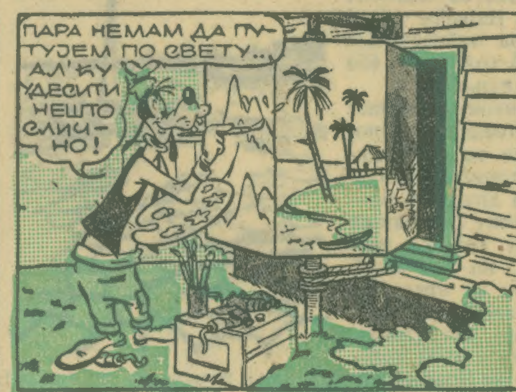
Ти научници убрајају октопода у интелигентне животиње, које имају смисла за организацију. Мозак им је велик и добро функционише, па неки сматрају да се он много брже може научити него поједини кичмењаци. Један енглески научник, проучавајући нервни систем октопода, извео је занимљив опит. Он је ставио храну у два суда: положени, кроз који је пустио слабу електричну струју, и усправни, без струје. Октопод је убрзо научио да прилази само усправном суду. Он је такође у стању да разликује округли суд од четвороугаоног. Већ теже иде с разликовањем круга од многоугла.

На основу свега овога, може се поставити питање: како октопод успева да разликује вертикалну фигуру од положене? Октопод се креће хоризонтално, с главом окренутом у правцу кретања. Но, кад мирује, глава му стоји усправно. А како он има добро око, релативно лако научи да разликује ова два положаја.

Источњачки народи радо једу октоподово месо. Рибари знају за његову особину да се крије по удубљењима у стењу, па га тамо и хватају. Они обично спусте у море велике ћупове од земље и кад се октопод смести унутра извуку га заједно са судом. Само, то вађење ћупа мора бити брзо, да октопод не би побегао.

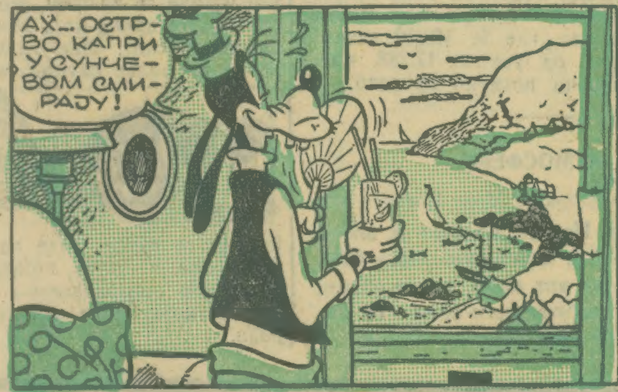
Један амерички научник прича како је овај нагон октопода да се крије у дубини искоришћаван за вађење разних потонулих предмета с морског дна. Пре много година, на путу из Кореје у Јапан, потонуо је један брод натоварен скупоценим порцуланским вазама. Недавно је велик број тих ваза извађен на тај начин што су везане октоподе пуштали у море и после извесног времена извлачили на површину. Како су се неки од њих одмах завлачили у ове порцуланске судове, то су и они вађени заједно са животињама.

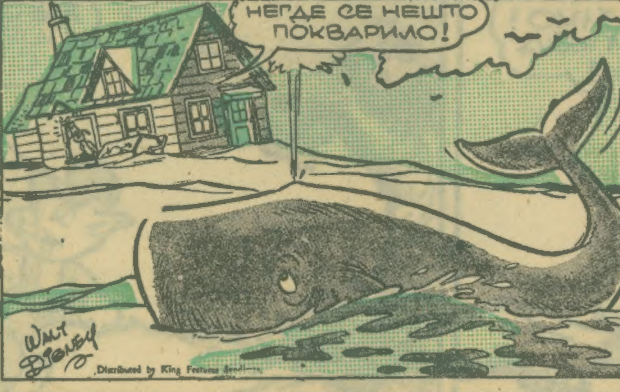

Веровали или не...

КРИВА КУЛА У КИЦИНГЕНУ

У немачком граду Кицингену налази се једна крива кула. Кад човек иде око ње, има утисак да се кула са сваким његовим кораком криви на другу страну.

ТАСТ ЦАРЕВА

Пет ћерки јапанског државника Мичинаге (966 до

1027) биле су удате за пет јапанских царева који су један за другим долазили на престо.

ДРВО С ПРСТЕНОМ

На једном имању у Сут Кингстауну, на Род Ајленду, кроз оков за точак на

колима изникло је и израсло — дрво. То дрво данас има велику, разгранату круну, тако да се гвоздени прстен више не може скинути.

САГРАЂЕНА БЕЗ ВОДЕ

Централна црква у Гватемала Ситију саграђена је без иједне капи воде. Малтер за њено грађење био је мешан са шећерном меласом, млеком и беланцима од јаја.

КАМЕНИ КОЊ

У јапанском заливу Цугару налази се једна стена ко

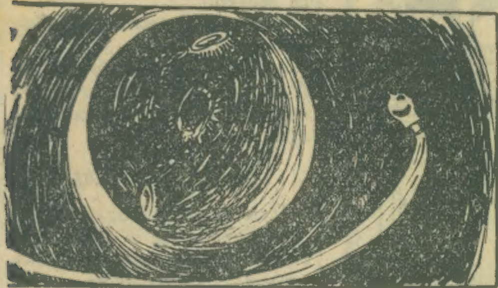

ја има изглед џиновског коња који се узјогунио и одбија да крене даље.

СНИМАЊЕ ДРУГЕ СТРАНЕ МЕСЕЦА

Амерички часопис „Машине и ракете“ донео је занимљив разговор са управником Уреда за научна истраживања америчког ваздухопловства, Холингсвортом Грегоријем. Он је рекао да ће пре 1962 године бити пуштен вештачки сателит који ће с телевизиском камером да обиђе око Месеца. Захваљујући томе,

људи ће први пут видети како изгледа наличје „Месечеве медаље“. Пошто овај вештачки сателит неће моћи да се врати на земљу, већ мора да нестане у васионском простору, он ће, пре но што занавек ишчезне, путем радиоталаса емитовати цео филм који је снимљен у васиони.

★ ★ ★

ВЕШТАЧКИ БИФТЕК

Научни институт Бателове задужбине у Женеви бави се сада изучавањем производње вештачких и јевтиних намирница у првом реду меса, за рачун једног енглеског предузећа за исхрану. Научници су примили наоко једноставан задатак: да створе лабораториски про-

извод на бази протеина који ће имати одлике свежег меса, али ће бити бар десет пута јевтинији. За свега неколико месеци, они су успели да дођу до производа који има чврстину меса. Сада покушавају да му укус што више приближе природном. Но, чак и ако крајњи резултат опита буде задовољавајући, — кажу ови научници, биће ипак потребно више година да се вештачки бифтек појави и у месарници.

★ ★ ★

ЧОВЕК С „РАДАРОМ“ У ГЛАВИ

У Глин Коуву, малом насељу у америчкој држави Мејн, доктор Хенри Фјухарик је са својим сарадницима извео значајне опите да би се уверио може ли човек да преноси своје мисли на другога. Материјал за опите састојао се од нарочитог стола, на коме се налазило десет кутија од пластичне масе, а у свакој од њих по две слике: два паука, два лептира итд.

— све у паровима. Пошто се слике испремештају, с једне и друге стране стола седне по један човек. Ономе који прима мисли везана је копрена преко очију. Други, који види како су слике распоређене, треба да пренесе првоме своју мисао како треба слике средити да би се у свакој кутији опет нашли само парови. После извесног времена, овај почне да премешта слике из кутије у кутију, с мањим или већим успехом.

Опити су показали занимљиве резултате. Досад је најбоље примао „наређења“ неки Питер Харкос, који је добио надимак „човек који има радар у мозгу“.

Доктор Фјухарик није дао никакво тумачење овог феномена, јер још нема довољно података за темељнији закључак. Засад остаје при томе да су у питању електромагнетски таласи, што се, уосталом, и раније претпостављало. Па ипак, значајно је што су лекари почели испитивања у овом правцу, јер је, као што је познато, „преношење мисли“ празноверни свет приписивао дејству ванземаљских сила.

★ ★ ★

НАЈПРОМЕТНИЈИ АЕРОДРОМ

Аеродром Чикаго-Мидвеј сматра се за најпрометније ваздушно пристаниште на свету. На овај аеродром просечно слети и с њега узлети више авиона у току године него укупно на аеродромима у Лондону,

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

„ПАДОБРАНЦИ“ У МЛАЗЊАЦИМА

У Енглеској се догодио занимљив случај с једном бумбином. Она се била завукла у један млазни авион и с њим заједно полетела. Примећена је тек на 4.000 метара висине, кад се сама извукла из свог склоништа, како изгледа због несташице кисеоника. У Њујорку су две птице биле лошије среће. Приликом спуштања једног авиона, оне су доспеле у млаз излазних гасова, који их је на месту убио.

ПЕЧАТ У НАЛИВ-ПЕРУ

У Немачкој је пуштено у продају нарочито налив-перо за пословне људе. У његовом горњем делу налази се печат који је довољно велик (34x18 мм) да се може утравирати име сопственика, тако да је, у случају потребе, могућно зачас створити довољан број посетница.

БРЗО ИЗАЗИВАЊЕ ФИЛМОВА

Један амерички хемичар пронашао је нов начин изазивања филмова. Филм се испира само у једном раствору, а за осетљиве филмове довољно је само неколико секунди да буду изазвани и фиксирани.

АПАРАТ ЗА ПРЕНОШЕЊЕ РЕЧИ

Научници из једне америчке лабораторије усавршили су машину која речи откуцане на машини аутоматски преноси из једне одаје у другу, и то брзином од хиљаду на минут. На овај начин, многи канцелариски послови могу се знатно убрзати.

ПРОТИВ ПОЖАРА И ПРОВАЛЕ

Уређај за аутоматску узбуну, начињен недавно у Америци, корисно ће послужити за заштиту од пожара, а и од лопова. Он испушта краткоталасне звуке које људско ухо не може да осети. Ови звуци одбијају се од зидова и предмета и докле год је све мирно и ништа се не креће цео систем је у равнотежи. Али, ако неко уђе у ту просторију, или неко ко већ ту седи само махне руком, равнотежа се поремети и долази до узбуне. Исто се догађа и кад се температура попне неколико степени изнад нормале.

ПРЕЦИЗАН ПОДМАЗИВАЧ

У Швајцарској је израђен подмазивач у облику налив-пера, који је нарочито погодан за подмазивање машина за писање и малих апарата, јер уље за подмазивање капље само тамо где је потребно. Тиме се постиже знатна уштеда у уљу, док је подмазивање веома прецизно.

АЕРОДИНАМИЧКИ МОТОЦИКЛ

У Немачкој је произведен мотоцикл који има аеродинамички оклоп од пластичне материје, тако да је отпор ваздуха сведен на најмању меру. Возач у њему готово лежи на леђима и гледа кроз један провидан део. Овакав мотоцикл јачине 50 кубика на пробама је достигао брзину као обичан мотоцикл од 500 кубика.

ЧАМАЦ НА СКЛАПАЊЕ

У Америци се израђују спортски чамци од платна и алуминијумских цеви. Чамац се може склопити за 15 минута, а за исто толико времена и расклопити. Склопљен, може да стане у малу врећу која се носи на леђима. Укупна тежина чамца износи око 17 килограма.

ПЕГЛА С ПОКРЕТНИМ ВРХОМ

Пегла за рубље чији врх може да се покреће израђена је недавно у Немачкој. На тај начин могу се њоме боље и лакше испеглати окрутлине или усеци на рубљу. Кретање врха регулише се ручицом која се налази испод дршке.

НОВА КАТОДНА ЛАМПА

Амерички научници усавршили су нову катодну флуоресцентну лампу која не утиче неповољно на радио-пријемнике.

ЏИНОВСКИ КОПАЧ

Један инжењер из Илиноиса конструисао је аутоматску лопту која је у стању да ископа из земље, заједно с кореном, дрво чији пречник износи до 30 сантиметара. Она може да копа и по мразу, продирући кроз слој залеђене земље. Овај џиновски копач намењен је пресађивању младог дрвећа.

ТРГОВАЧКИ БРОД НА АТОМСКИ ПОГОН

Према већ израђеним пландвима, ускоро ће почети градња првог америчког трговачког брода на атомски погон. Засад се зна толико да ће овај брод развијати брзину од 20 чворова на сат и да ће бити опремљен најсавременијим уређајима за што већу безбедност посаде и путника. Као гориво, бродски реактор употребљаваће обогаћени уран 235. Пропулзиони систем биће у стању да развије снагу од 220.000 коњских снага по осовини.

НОВА НАЈЛОНСКА ТКАНИНА

Један амерички стручњак за бојење тканина изумео је нову најлонску материју за тапацирање. Иако је ова тканина густог и чврстог ткања, показала се веома лака за обраду, а нарочито је погодна за драперије, јер меко пада. Иначе, она је направљена од Дипоновог „таслан-влакна“ које је пронађено почетком ове године. Фабрикација таслан-влакна уствари је механички метод код кога се потпуно мења изглед вештачког влакна које служи као сировина, те се може применити готово на сва влакна.

ШТА ЗНАЧИ ТУГРА?

Тугра или тура је арапским словима уметнички исписано име султана на врху државних аката. Затим, то је назив за лице новца и ордена испуњено именом и титулом султановом и то веома вешто и декоративно.

... све до проналаска микроскопа, односно његове употребе, сунђери су сматрани не за животиње, већ за биљке. Сунђере су употребљавали још стари Грци, и то за „постављање“ шлемова.

... именом Сибир називана је у 16 веку само престоница татарског кана Кухума, град Искер на реци Иртишу. Касније се то име проширило на све руске поседе у Азији.

... на Цејлону се често могу видети

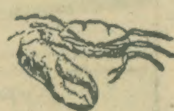

палме израсле из стабла смокве.

... на Истоку, постојбини басни, и данас се у народу гаји и цени вештина њиховог састављања. Сматра се да су Арабљани највештији у измишљању басни. Наиме, Арабљанин ће зачас измислити нову басну да би се у разговору послужио њоме као најпогоднијим и најубедљивијим доказом.

... носорози су некад живели и у Европи и Северној Америци.

... једна врста морског рака, такозвани рак-гудач, има један

пипак већи од читавог тела.

... реч базалт, назив за тврд, таман еруптивни камен, спада у најстарија имена стена. Постала је, највероватније, од етиопске речи „базал“, који означава „камен који даје гвожђе“. Судећи према римском историчару Плинију, базалт се најпре искоришћавао у Етиопији.

... најстарији спомен о минијатурној руком писаној „књизи“ налазимо код Плинија Старијег, који каже да је Цицерон видео „Илијаду“ тако ситно написану на листу пергамента, да је читав лист могао да стане у орахову љуску.

... јужноамеричка животиња капибаре највећи је припадник

породице глодара. Тешка је око 45 килограма.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Шта се овде догађа?

Шта претставља ова слика? Одговорите реченицом од дванаест речи које ће све почињати сугласником „д“. Наравно, ваш одговор не мора се слагати с нашим, који вам дајемо доле, у загради, али у сваком случају мора испуњавати постављене услове.

(Добра девојчица Дара диван доручак донела дрводељи Душку да даље добро деље)

На језеру

Неколико гостију из једног хотела на Бледу изнајме чамац да се њиме провозају по језеру. По свршеној вожњи сваки гост исплати чувару свој подједнаки удео за употребу чамца. Али, чувар рече том приликом:

— Да супрузи Ивковић и њихова два детета нису пошли с вама, свако од вас морао би да плати по два динара више.

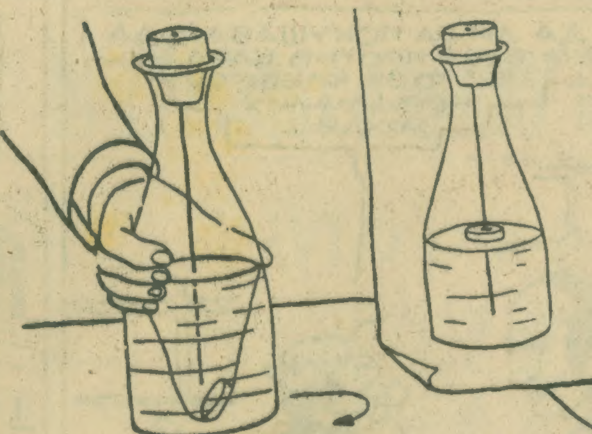
Један од гостију додаде:

— Тачно је. Али, да је у чамцу било још пет особа онда би вам свако од нас дао по један динар мање.

Колико је укупно плаћено за изнајмљени чамац? Колико се особа возило у њему?

(Десет особа, од којих је свака платила по три динара)

Запушач и игла

Боцу допола напуњену водом запушите чепом у који је забодена игла за плетење или каква јача жица. Крај игле треба да буде отприлике пет сантиметара од дна флаше. На воденој површини плива — набоден на иглу — запушач са широким отвором (види слику десно).

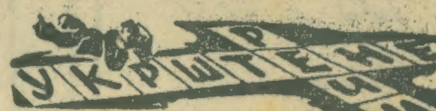
Задатак се састоји у овоме: скинути унутрашњи запушач са игле а да се боца не отвара.

На слици лево видите решење. Завртите снажно боцу! Услед тога вода ће се ускомешати, па ће запушач да се спусти са површине према дну и — без ичије помоћи — да се измигољи са игле.

Хоћемо брз одговор

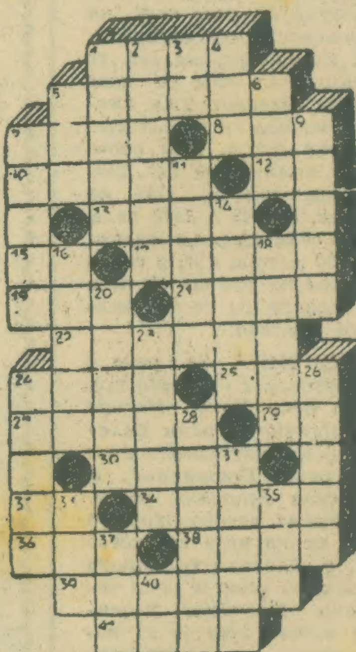

На нашој слици видите два коња и два каубоја. Оба каубоја бацила су ласо, и то са успехом, али није јасно ко је ухватио кога коња. На вама је сад да то утврдите. Само, одговор морате дати брзо, а после проверите да ли је он тачан.

Водоравно: 1) птица певачица; 5) енглески приповедач и романописац; 7) земљорадничка алатка. 8) коњи; 10) поприште борбе; 12) немачки физичар (19 век); 13) улога; 15) део коњске опреме; 17) барски гас; 19) свеска, део; 21) врста индиских аскета; 22) наш фудбалски клуб; 24) пад цена на берзи; 25) језеро у Северној Америци; 27) пропелер; 29) ономатопеја лавежа; 30) обала, кеј; 32) хемиски знак за иридијум; 34) врховни бог код старих Словена; 36) град у Јужној Француској; 38) река у Француској, утока Средоземног Мора; 39) једна драма од Оскара Вајлда; 41) један напитак.

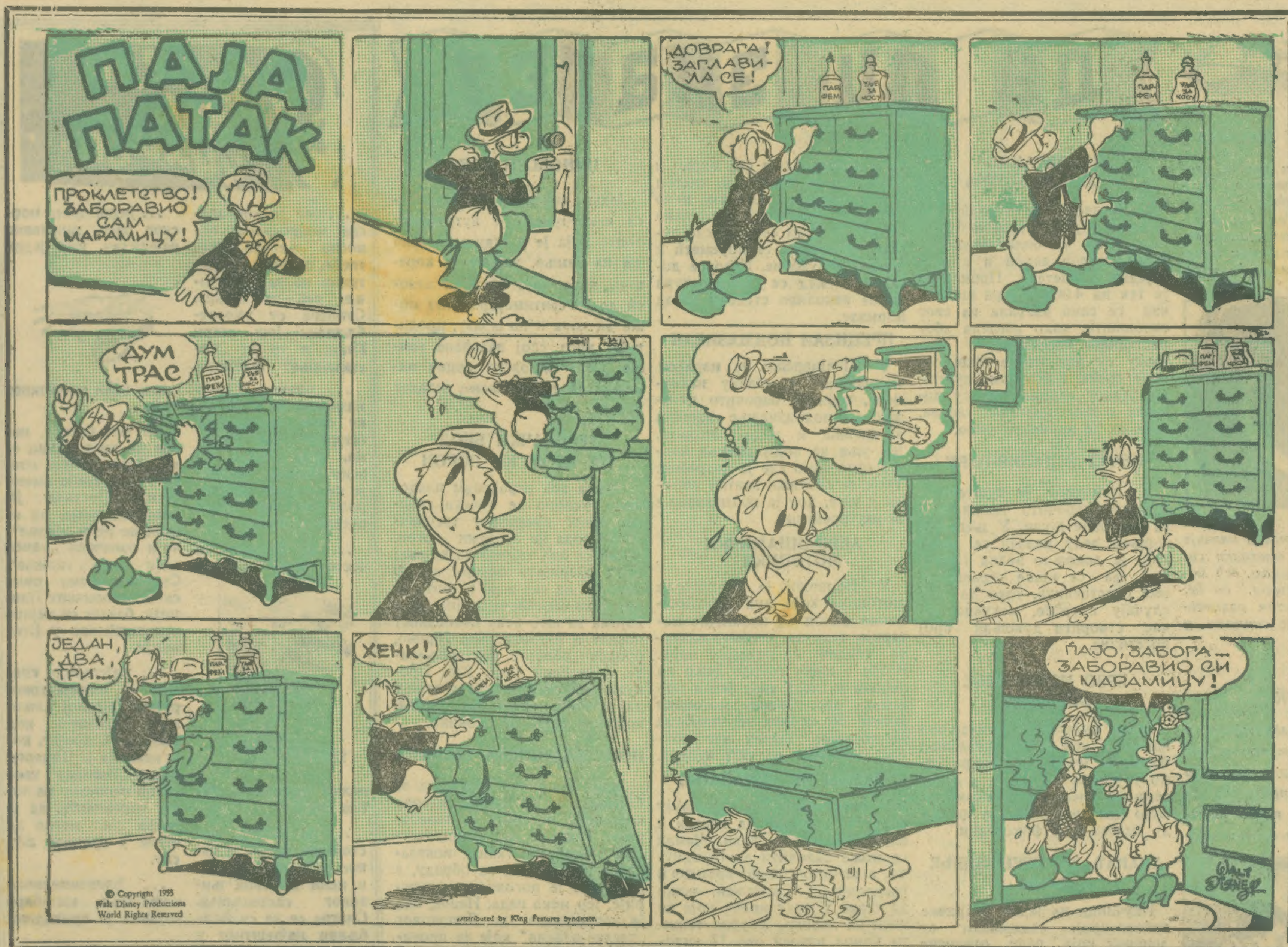
Усправно: 1) један од највећих немачких песника („Виљем Тел“); 2) пољопривредник; 3) слово латинице; 4) женско име; 5) поклон; 6) најмањи трocифрен број; 7) попуст на цени робе; 9) отпорни према неком обољењу. 11) дрворед; 14) најмањи хемиски недељив део материје (множ.); 16) образац, узорак; 18) народна скупштина код старих Атињана; 20) старо име за Египат; 23) вештачка брана за заштиту од поплаве; 24) наш фудбалски репрезентативац; 26) женско име; 28) једина предратна грчка крстарица; 31) мирис; 33) звер из породице мачака; 35) река у Босни; 37) индустриска биљка; 40) једна нота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) ро; 3) Вера; 5) мимоза; 7) колизија; 9) оса; 10) лоз; 11) со; 12) Уб; 14) ви; 15) режија; 18) виза; 19) монокл; 21) ко; 22) А(лфред) Н(обел); 23) и, о; 25) ине; 27) к.в.ч.; 28) Роселини; 31) мерино; 32) Ница; 33) не.

Усправно: 1) реми; 2) ороз; 3) вила; 4) азил; 5) Мосор; 6) Ајова; 7) кос; 8) Ази; 12) ужина; 13) бизон; 16) ево; 17) јак; 19) моном; 20) Ливно; 21) Кир; 24) очи; 26) Есен; 27) Кина; 29) Ерин; 30) лице.

ТАКО МУ И ТРЕБА

— Чујем да си добио девојку из географије, — вели Пата Гаји. — Како то да ти се догоди?

— Нисам могао да нађем Азоре.

— Дабоме, — љутито ће Пата. — Тако ти треба кад не знаш где остављаш своје ствари.

ОН ЈЕ СИГУРАН

Паја се жали Хорацију:

— Јутрос ми је Пата разбила о главу шољу с белом кафом... Замисли да се теби тако нешто догоди!

— Мени се тако нешто не може догодити! — рече одлучно Хорације. — Ми ујутру пијемо чај!

СЛАЖУ СЕ

Кад је Паја дошао кући, затекао је Рају и Влају како вичу један на другог.

— Опет се свађате! — поче да их грди Паја. — Зар се ви, децо, никад не можете сложити?

— Па ми се слажемо, ујка-Пајо, — рече Гаја. — И Влаја и ја хоћемо већи комад торте.

НА УЈАКА

Пата: Овај Гаја све више личи на тебе.

Паја: Е? Шта је то опет скривио?

Који је ОДГОВОР тачан

Село НЕВАЉА налази се у:
- Босни
- Далмацији
- Лици
- Црној Гори

НОВЧИЦА је назив за:
- стари новац
- село
- реку
- планину

ВАСТАН је:
- старо јело
- део одеће
- планина
- поврће

ОДГОВОР

НЕВАЉА је село на острву Пагу. Налази се у његовом северозападном делу, с луком где пристају пароброди. Два километра југоисточно од села налази се брежуљак који се такође назива Неваља. Висок је 61 метар. Северно од овог села, на удаљености од четири и по километра, налази се друго село, које се зове Стара Неваља. Тим именом назива се и оближња морска драга. Код овога села помињу се већ 1199 године солане, 1289 каструм, а 1349 и 1372 село. Код села Неваље налази се 300 метара дуг, у стени издубљен, ходник за који се сматра да је из римског времена.

НОВЧИЦА је река у Хрватској. То је лева притока реке Лике. Извире на источној страни Велебита. Са извориштa тече као река Брушаница, а од села Брушана рачва се према североистоку у два крака који се састају у близини трговишта Нови, по коме је река названи Новчица. Дужина њеног тока је 29 километара, а површина слива око 154 квадратна километра.

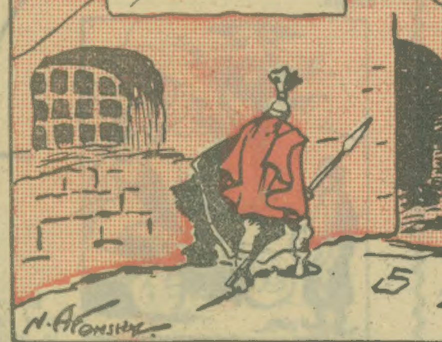
ВАСТАН је мушка ланена кошуља, дуга до колена, а у струку јако набрана. Носила се у Скопској Црној Гори.

Пустоловине малога Џонија
морнара Томатраута и кинеза Шанг-Лина

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић. Београд. Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика“. штампарско издавачко предузеће. Београд. Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000. полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.